

Soovitatav kirjandus / Literature

Ader, A., Tammur, E. 1997. Alam-Pedja looduskaitseala / Alam-Pedja Nature Reserve. Tln.
Kuus, A., Kalamees, A. (koostajad). 2003. Euroopa Liidu tähtsusega linnualad Eestis. Trt.
Luigujõe, L., Kuresoo, A., Ader, A. & Ots, M. 1998. Ropka-Ihaste luha linnustikust 1992. aastal: Hirundo nr. 1. Trt.
Lõhmus, A., Ader, A., Rander, R., Tammur, E. 1994. Laeva-Palupõhja linnustikust: Hirundo Suppl. Trt.
Mäemets, A. 1977. Eesti NSV järved ja nende kaitse. Tln.
Piiper, J. 1975. Kevadise tulvaveega Võrtsjärvelt Tartusse (1. V 1922): Pilte ja hääli Eesti loodusest. Tln.
Piiper, J. 1975. Kevadise tulvaveega Tartust Võrtsjärvele (30. V 1931): Pilte ja hääli Eesti loodusest. Tln.
Ristkok, J. 1969. Emajõe vanajõed: Zooloogia-alaseid töid, V. Trt.
Traat, A. (koostaja). 1968. Ajalooline Emajõgi. Tln.

Pilk internetilehtedele / Relevant sites in internet

Alam-Pedja looduskaitseala / Alam-Pedja Nature Reserve: www.alam-pedja.ee
Eesti Ornitoloogiaühing / Estonian Ornithological Society: www.eoy.ee
Emajõe-Suursoo looduskaitseala / Emajõe-Suursoo Nature Reserve: www.emajoe-suursoo.ee
Keskonnaministeerium / Ministry of the Environment: www.envir.ee
Loodusemehe pildipank / Loodusemees Image Library: www.loodusemees.ee
Peipsi Koostöö Keskus / Peipsi Center for Transboundary Cooperation: www.ctc.ee/ -> Trükised / Publications
Tartu linnuklubi / Tartu Birding Club: www.tartulinnuklubi.pri.ee
Tartumaa keskkonnateenistus / Tartu County Environmental Department: www.tartu.envir.ee
Tartu turismiinfokeskus / Tartu Tourist Information Centre: turism.tartumaa.ee/ -> Emajõe Jõeriik / Emajõgi Riverland

Emajõge me juba teame! Ent kas me teda ka tun-neme, kui meie tee temani viib enamasti mööda Tartu kesklinna kõnniteid?

See, mis on olnud Emajõe iseloomulik läbi aegade, ilmutab end hoopistükkis mujal... Seal, kus jõesängi palistavad vanajõed. Seal, kus tulvaveed tõusevad kevaditi üle kallaste!

Taalised paigad koon-davad endi rüppe mitmekesise elu. Vanajõed meelitavad kudema eri liiki kalu. Tulvaveed kutsuvad maanduma rändlindude kireva seltskonna. Ja kõik see kokku toob nendes paikadesse ka loodushuvilisi, kes märgalade võlumaa-ilmast lugu peavad.

Everybody in Estonia knows River Emajõgi. But most of people have reached it only by the paved roads of Tartu city.

The true nature of Emajõgi becomes evi-dent somewhere else... In the embroidery of cut-off meanders in the primeval river valley or in the Bib-lical floods covering hundreds of square miles.

Such places are ves-tigial pockets for the wildlife. The abandoned meanders teem with spawning fish, flooded meadows attract the carni-vals of migrating waterfowl. And all this brings naturally together a lot of people, fascinated in the enchanted world of wetlands.

Linnulennul mööda Emajõge

Bird's-eye View of Emajõgi River

Linnulennul mööda Emajõge Bird's-eye View of Emajõgi River

Koostaja / Compiled by: Arne Ader
Raamatu kirjutased / Written by: Arne Ader, Andres Kuresoo, Agu Leivits, Leho Luigujõe, Margus Ots, Juhani Püttsepp
Pildistas / Photos by: Arne Ader
Kaardid joonistas / Maps: Ain Tavita
Tõlkis ja toimetas / Translation and editing: Rein Kuresoo
Tõlke korrektuuri tegi / Translation corrected by: Marguerite Oetjen
Kujundas / Layout: Eesti Loodusfoto
Projektijuht / Project leader: Kärt Leppik
Heade nõuannetega olid abiks / Special thanks: Mall Lemann, Jaan Luig, Robert Oetjen, Andres Sütt, Eike Vunk
Kaanafotod / Cover photos: Merikotkas / White-tailed Eagle, Emajõe Suursoo

Kirjastus Eesti Loodusfoto
ISBN 9985-830-65-2

© Peipsi Koostöö Keskus, 2005

Trükise väljaandmist toetab BSR Interreg III B programm / An Interreg Baltic Sea Region project partly financed by EU.

Linnulennul mööda Emajõe
Bird's-eye View of Emajõgi River

Sisukord

PALUPÕHJA LUHT	5
KÄREVERE	17
ROPKA-IHASTE LUHT JA AARDLA POLDER	31
EMAJÕE SUURSOO	43
LAHEPERA JÄRV	57

Contents

PALUPÕHJA MEADOW	5
KÄREVERE	17
THE ROPKA-IHASTE MEADOW AND AARDLA POLDER	31
EMAJÕE SUURSOO	43
LAKE LAHEPERA	57

Kühmnokk-luige pesapaik
Aardla poldril. ►

The nest of Mute Swan in
Aardla polder.

Linnulennul mööda Emajõe Bird's-eye View of Emajõgi River

**Koostaja / Compiled by
Arne Ader**

**Eesti Loodusfoto
Tartu 2005**

Palupõhja luht

Palupõhja Meadow

Merikotkas.
White-tailed Eagle.
Haliaeetus albicilla.

Paiga sümbolid:

- merikotkas, lõopistrik, haug, latikas, vingerjas, varsakabi.

Kevadisel läbirändel peatub siin rohkesti hanelisi, kurvitsalisi ja suitsupääsukesi.

Luhtadel pesitseb kuni 20 kaitsekorralduslikult olulist linnuliiki, haruldasematest sarvikpütt, viupart ja rohunepp.

See on teadaolevalt Eesti üks parimaid paiku lõopistrike läbirände vaatlemiseks.

Vanajõgedel elutseb vähemalt 25 liiki kalu, ohustatud liikidest hink ja võldas.

Luhal on vaadeldud vähemalt 7 liiki ohustatud kiile, sh. idavesihobu, rohe-tondihobu.

Lõopistrik.
Hobby.
Falco subbuteo.

Küllastajale

Palupõhja on üks võimalik paik veematka alustamiseks või lõpetamiseks, sest siinse looduskooli juurde jäävasse parklasse pääseb autoga. Küll aga puudub Palupõhjas hetkel avalik telkimisplats. Lähim sobilik ööbimisvõimalus veematkajatele asub siit mööda Emajõe ja Pede jõe 9 kilomeetrit ülesvoolu.

Palupõhjust vaid 3 km kaugusele jääb Selli-Sillaotsa matkarada, mis on heaks võimaluseks tutvuda Alam-Pedja soomaastikega. Rajale jääb ühtlasi vahitorn, kust pääseb uudistama kaugemaidki soonurki.

Symbols of the location:

- White-tailed Eagle, Hobby, Pike, Bream, Mud loach, Marsh Marigold.

Many swans, geese, ducks, waders and swallows rest in the area in spring.

At least 20 bird species in need of special protection breed in meadow, including Horned Grebe, Great Snipe and Wigeon. It one of the best-known places in Estonia to watch for migrating Hobbies.

At least 25 species of fish live on cut-off meanders, including the endangered Loaches and Bullhead.

7 species of endangered dragonflies have been recorded on the meadow, including Azure Hawker and Club-tailed Dragonfly.

For the Visitor

Palupõhja is one possible place for starting or finishing a canoe trip. Cars can be left at the parking lot near the nature school. There is no specially designated camping site at Palupõhja yet. The nearest possible campsite is 9 kilometres upstream by the Emajõgi and Pede Rivers.

Selli-Sillaotsa nature trail with an observation tower, a 3 km distance from Palupõhja, offers a possibility of seeing some of the Lower Pedja marshland.

Sookurg
Common Crane

Pruunkaru
Brown Bear

Värbkakk
Pygmy Owl

Metsiga
Wild Boar

PALUPÕHJA

Lõopistik
Hobby

Väikeluik
Bewick's Swan

Pede jõgi / Pede river

Merikotkas
White-tailed Eagle

Roo - ritsiklind
Savi's Warbler

Hüüp
Great Bittern

Händkakk
Ural Owl

Saarmas
Otter

Rägapart
Garganey

Kobras
Beaver

Väikekoskel
Smew

Emajõgi / Emajõgi river

Mustviires
Black Tern

Täpikhuik
Spotted Crake

Tikutaja
Common Snipe

Väikekajakas
Little Gull

Teder
Black Grouse

Verevi oja / Verevi ditch

Lage ala, põllumaa
Open area, field

Mets
Forest

Jöeluht
Alluvial meadow

Soo
Marshland

Teed
Roads

Puhkekoht
Camping site

Hooned, talud
Buildings, farmstead

Kuldsed õied tulvaveel

Arne Ader

Mida allapoole me mööda Pedjat laskume, seda harvem püsib jõgi sängis. Ikka ja jälle otsib veetulv otseteed läbi kallastel sirguvate lammimetsade. Sealt, hiirekõrvul puude alt, paistavad varsakabjaõite kuldkollased viirud. On 1983. aasta kevad ja see on siin nii ilus!

Vahepeal ühineb Pedja jõe uputus Põltsamaa jõe uputusega ja selle ühise tulva pinnal liigume lõpuks Emajõe. Palupõhja luhal laiutab tulvavesi juba silmapiiril paistvate metsadeni - pole aimugi, kus kõik see algab ja kus lõpeb. Vetevälja laius küünib siin paari kilomeetrini. Me sõidame süstadel otse üle luhtade, mille veetulvas ärkavatele heinamaadele viitavad tuhanded kuldsed varsakabjaõied.

See on eriline tunne - sõita läbi lillede! Kõrval liikuva paadi all poleks nagu vett olemaski, me liiguks otsekui mööda lõputut lillemerd!

Vett pritsides stardib aeru alt priske latikas. Kalad on parajasti kudemas, tulvavette on rännanud ka auväärses eas haugid. Samblasaare vanajõe käärust tõuseb õhku kirev pardiparv. Keda kõike siin ei näe! Sinikaelad, luitsnokad, viupardid, piilpardid, rägapardid, soopardid, tuttvardid, punapea-vardid ... merikotkas lendab üle jõeluha ja veelinnud kiirustavad peitu.

Palupõhja jääme ööd. Paneme telgi püsti ja teeme üles lõkketule. Sellest tuleb kõige kuumem lõkketuli, mille ääres eales olen istunud - suure jao kogutud metsakuivast moodustab siinmail tammepuu! Jääme nautima päikeseloojangut ja kuulame luhal vallanduvaid ööhääli. Roolinnud laulavad, huigud ütivad ja hüübid ammuvad ...

Oleme endi jaoks avastanud ühe õige erilise paiga, selles pole kahtlust. Täna ei oska ma veel aimata, et sõber Einarist, kes minu kõrval teekruusi hoiab, saab ühel päeval siinsete loodusmaastike tulihingeline kaitsja. Ent ühte tean sel kevadööl küll - et paljudel järgmistel kevadeil jõuan siia ikka ja jälle tagasi!

◀ Öitsvad varsakabjad Palupõhja luhal 16. mail 1992.

Blooming Marsh Marygolds
at the Palupõhja meadow on
16.05.1992.

A "Flood" of Golden Flowers

Arne Ader

The more we paddle down the Pedja River, the less it flows in its bed. Now and then it cuts short through the alluvial forests bordering the banks. And here, under the sprouting trees, we see the shine of golden Marsh Marigolds. It is spring 1983, and it is unbelievably beautiful here.

Meanwhile the high waters of Põltsamaa and Pedja Rivers have joined and the flooded area has widened. The flow brings us down to River Emajõgi. Water stretches towards the horizon at Palupõhja and we do not have any idea where it starts or ends. The width of the water table is at least couple of kilometres. Thousands of golden marigold flowers witness that we are canoeing over the waking meadows. It is a special feeling- to paddle through the flowers. It feels as if there is no water below the neighbouring boat, as if we were sailing in an endless sea of flowers.

Under the paddle, a frightened bream starts off with a splash of water. The fish is spawning, and we can also see huge pikes. From the old riverbed of Samblasaare a flock of ducks flushes off. They are colourful, like a costume party: Mallards, Shovelers, Wigeons, Teals, Garganeys, Pintails, Tufted Ducks, Pochards ... White-tailed Eagle glides over the meadow and the carnival scene fades as everybody tries to become inconspicuous.

We set camp at Palupõhja, raising tent and lighting a fire. This is the hottest campfire I have ever experienced - most of the firewood one can find in this place consists of dry branches of oak! The sun is setting and we can hear raising voices of nightlife: the songs of warblers and calls of rails and bitterns.

There is no doubt that we have discovered a very special place. I cannot anticipate yet that my friend Einar, who sits beside me with the cup of tea in his hands, will become one day an ardent guardian of this wilderness. But I am sure that for many springs to come I will return to this place again and again!

◀ Suur-Emajõgi Palupõhjas.
River Emajõgi at Palupõhja.

▼ Varsakabi.
Marsh Marigold.
Caltha palustris.

Pede suudmest Palupõhjani

Andres Kuresoo

Emajõe luhalaamaga tasub tutvust teha Palupõhja kandis. Inimtegevuse taandumisel on lamminiidud siin muutumas osaks loodusmaastikust. Palupõhja äratav talvest tulvavete voogamine. Emajõgi muutub veerohkel kevadel mitme kilomeetri laiuseks veekoguks ja tõmbub tagasi kallastesse alles mitme kuu möödudes. Siis saab paremini aimu ka kääruliste vanajõgede võrgustikust. Lammi ehteks on vasakkalda Rõngaskoold - nelja koolu ühinemisel tekkinud vanajõgi. Palupõhja küla vahetus läheduses - ülesvoolu jõe paremkaldal paiknevad lähestikku Kupu ja Samblaasaare koold. Viimaste asupaiga reedab kevadel külani kostuva hüübi pasundamine.

Haug. ▶
Pike.
Esox lucius.

- ▲ Suur-Emajõgi Palupõhjas varakevadise tulvavee ajal.
Early spring flood of River Emajõgi at Palupõhja.

Siin võib kohata suurte laante ja soostike asukaid, kuid pikemalt suudavad siin vastu pidada vaid tüüpilised veeloomad või siis siirdelustik. Palupõhja vanajõgede kalastiku mitmekesisus on siseveekogudele tavatu – siin elab vähemalt 25 kalaliiki! Kevadise suurveega tulevad kudema kalad, näiteks latikad, Peipsi kaugeimastki soppidest. Siia jääb rändel end kosutama ka arvukalt veelinde. Üleujutuse taandudeski jääb enamus lammist märjapoolseks. See sobib hästi kahepaiksetele ja tüüpilistele märgalade lindudele – ujupartidele, kajaklastele ja kurelistele. Looduslike tingimuste eripära soosib ka haruldaste liikide levikut. Vanajõgedes tunnevad end koduselt haruldased varjulise eluviisiga kalad – vingerjas, hink ja võldas. Mitmeid harvaesinevaid kiile – näiteks ida-vesihobu ja rohe-tondihobu, tasub otsima tulla just Palupõhja. Putukate hordid meelitavad eriti varakevadel siia arvukalt õhus toituvaid linde – pääsukesti, kajaklasi ja lõopistrikke.

Jõekalda vanal remmelgal istuvad merikotkad. ▶

White-tailed Eagles perched on riverbank willows.

Palupõhja vapilinnuks on kahtlemata merikotkas, kes hoiab aastaringsest luhtadel ja vanajõgedel silma peal. On ka teisi sulelisi, kelle eluruum ulatub laantest ja soostikest otse luha serva. Võib kuulda kakkude, sookurgede ja tetrede häälitsemist ning kohata pelglikke musti-toonekurgi. Püsivamalt on luhtadega seotud siiski kuni poolsada liiki haudelinde ja vähemalt sama palju esineb linnuliike rändel ning saagijahil.

- ▼ Mustviirestele on meeltemööda putukarohkus vanajõgedel ja luhal.
Black Terns enjoy the plenty of insects at cut-off meanders and meadow.

Alates varakevadest domineerivad luhal veelinnud. Väike- ja laululuiged satuvad siia üha sagedamini, kuigi võivad mõnel aastal ka puududa. Rändluiged annavad endast märku valju kontserdiga. Arvukalt peatub ujupart - sinikaelu, luitsnökk-, viupart, räga- ja piilparte. Alale on tüüpilised ka väikekosklad, tutt- ja punapea-vardid ning sõtkad. Viimased eelistavad toitumiseks vanajõgesid, kus vesi sügavam. Rändel peatub hulgaliselt naeru- ja väikekajakaid ning mustviireid, iseloomulikud on ka tutkas ja mudatilder. Maipõrnikaid ja vastkoorunud kiile jahtivad rändavad ja noored lõopistrikud kogunevad siin lausa parvedesse - Rõngaskoolmel võib soojematel kevadpäevadel korraga näha kümneid pistrike.

Suurvee taandudes asuvad pesi ehitama koloonialised linnud - kõigepealt naerukajakad, hiljem ka väikekajakad ja mustviired. Samblasaare vanajõe segakoloonias pesitsemise paarkümmend aastat tagasi mitusada linnupaari, nüüdseks on lindude arv kokku kuivanud. Ilmselt on just kajakalased lihtsaks saagiks neljajalgsele nuhtlusele - mingile.

- ▼ Väikekajakad on naasnud pesitsuspaika Samblasaare vanajõe roostikus. Pesaehitus saab siin alata alles pärast tulvavee taandumist.

Little Gulls have returned to their breeding area at the reeds of Samblasaare cut-off meander. Nest building can start after the flood has receded.

Mink on siin harvendanud ka partlaste kirevaid ridu - nüüd kohtab pesitsemas arvukamalt veel sinikaelu ja rägaparte, harvem viupart. Siinsed märjavõitu luhad sobivad hästi tikutajale ja täpik-huigule. Vösastuv ja paiguti roostuv luht muutub üha kodusemaks roolindudele ja ritsiklindudele (6-7 liiki), keda siin veel 50 aastat tagasi üldse ei kohatud. Viimane lisanduja on roo-ritsiklind, kes on, eriti Rõngaskoolmes, muutunud juba üsna tavaliseks haudelinnuks. Öösiti tunduvad siinsed luhad isegi põnevamad - annab isegi teadjal nuputada, kas häälitseja oli putukas, lind või hoopis mõni neljajalgne. Viimastest on vist küll tavalisim kobras, kelle segamatut äraolemist võib tumestada vaid oht saada ümbruskonnas ringi luusivate huntide või ilveste kõhutiäieks.

From the mouth of Pede to Palupõhja village

Andres Kuresoo

It is worthwhile to take a look at the wide meadows of Emajõgi River at Palupõhja village. These abandoned meadows are now in a state of change, gradually becoming an integral part of the wilderness. With the first spring floods, Palupõhja wakes up from its winter rest. In some years, when the water table is high, Emajõgi can be several kilometres wide. The river will then recede to its bed only after several months. The intricate pattern of the river system, with meanders cut off from the main riverbed, becomes clearly visible after

the water table has become lower. One of the most impressive sights is Rõngaskoold – a system of four cut-off meanders connected with each other on the opposite bank. There are two other isolated riverbeds near Palupõhja – Kupu and Samblasaare lay just a bit upstream at the right bank of the river. In springtime the location of the latter can be detected by the voices of the bittern, carrying from a distance to the village.

It is possible to see the wildlife found in big forests and mires here, but in such a wet place only aquatic and migrating species can really feel at home. The diversity of fish in the river system at Palupõhja is outstanding – at least 25 species of fish live in these waters! During spring floods the fish, especially bream, come from the farthest corners of Lake Peipsi to spawn in the cut-off meanders. Many migrat-

◀ Väikeluikede rändepeatus aprillikuisel Palupõhja luhal.

Bewick's Swans have a migration break at Palupõhja meadow in April.

ing waterfowl find the place attractive for a shorter or longer rest. Most of the meadows remain wet even after the flood recedes, making it well suited for the needs of typical wetland birds - dabbling ducks, gulls and rails. Unique natural conditions favour interesting species. In the isolated meanders rare and evasive fish species - Mud loach, Spined loach and Bullhead - feel at home. Palupõhja is also the place to find several rare dragonflies - for example, Club-tailed Dragonfly and Azure Hawker. Swarming insects attract numerous insectivorous birds - swallows, gulls, terns and hobbies - especially in spring.

White-tailed Eagle can be regarded as a heraldic species for Palupõhja, patrolling its river, plains and bogs, year around. Many other birds, which live in the nearby forests and fens, sometimes come close to the meadow, making it possible to hear the Ural Owls, Black Grouse and Cranes and sometimes to see the shy Black Storks. About fifty species of birds breed in the meadows and about the same number use it as a resting or feeding place.

After the first spring flood breaks the ice, waterfowl fill the waterlogged areas. Bewick's and Whooper Swans visit the place more and more often; however, they may be absent some years. Migrating Swans herald their presence with a loud trumpeting. Dabbling ducks are numerous -

Metssead Palupõhjas. ▶
Wild Boars at Palupõhja.

besides Mallards one can see Shovelers, Wigeons, Gadwalls and Teals. Many diving ducks - Smews, Tufted Ducks, Porchards and Goldeneyes are also typical for the area. Lots of Black-headed and Little Gulls and Black Terns rest here during migration. Ruff and Wood Sandpiper are the most common waders. Migrating and non-breeding young Hobbies can be seen in flocks, when they catch newly hatched dragonflies. Tens of birds have been spotted on Rõngaskoolme cut-off meander on warmer spring-days.

After the flooding, colonial birds start building their nests. Black-headed Gulls are the first breeders, followed soon by the Little Gulls and Black Terns. Just a few decades ago, several hundreds of birds used to breed in a mixed colony on Samblasaare cut-off meander; now there are only few pairs left. Gulls and terns seem to be especially sensitive towards the predation of American Mink. This newcomer has also taken a heavy toll on ducks - nowadays only Mallards and Garganeys are still breeding numerously, while the Wigeons are rare.

The wet meadows are suitable habitats for Common Snipe and Spotted Crake. Parts of the meadow overgrowing with reeds and willows are increasingly attractive for the reed warblers, who were not present in these areas just 50 years ago. Savi's Warbler has been the last settler; in some parts it has already become quite numerous.

The night sounds in the meadow are exciting - even the experienced naturalist can be confused in the choir of birds, insects and mammals. Beavers are numerous and only the wolves and lynches can menace the nonchalant life the large rodents are enjoying here.

Kärevere luht

Kärevere Meadow

Rohunepp.
Great Snipe.
Gallinago media.

Paiga sümbolid:

- rohunepp, väike-konnakotkas, haned, suur-rabakiil.

Kärevere luht on ainus koht Eestis, kus on lubatud mängivate rohuneppide vaatlemine.

Käreveres asub suur-rabakiili tähtsaim esinemispaik Eestis.

Ihamaa luha tüüpilisteks haudelindudeks on rukkirääk, täpikhuik, rohunepp, tikutaja, rägapart, sookiur ja lambahänilane, haruldustest on pesitusajal kohatud kuldhänilast, valgetiib-viirest.

Ilmatsalu kalatiikidel ja lähikonnas on kindlaks tehtud 210 linnuliigi esinemine, kelle hulgas on 120 liiki haudelinde.

Tervikuna üks paremaid linnupaiku kogu mandri Eestis, siin on kohatud arvukalt linnuharuldusi: lühinokk-hani, madukotkas, must-harksaba, valgetiib-viires, leeterisla, plütt, lammitilder jt.

Külastajale

Alal liikumist hõbustab 5 km pikkune matkarada – Ilmatsalu-Kärevere Linnutee, kus saab liikuda jalgsi ja jalgrattal.

Heaks vaatluskohaks on Kärevere. Vanalt maanteesillalt saab silma peal hoida nii Ihamaa kui Kärevere luhale, vaatlemiseks sobib ka tehisjärve tamm. Rohunepi huvilistel tasub eelnevalt tutvuda Kärevere luha linde tutvustava infostendiga.

Symbols of the location:

- Great Snipe, Lesser Spotted Eagle, geese and a dragonfly Large White-faced Darter.

Kärevere meadow is the only location in Estonia where the lek of Great Snipe is open to the public.

Kärevere is the most important known habitat of Large White-faced Darter in Estonia.

The typical breeders of Ihamaa meadow are the Corn Crake and Spotted Crake, Great Snipe, and Common Snipe, Garganey, Meadow Pipit and Yellow Wagtail. Rare birds occasionally breeding here are the Citrine Wagtail and White-winged Tern.

On Ilmatsalu fishponds and their surroundings, 210 bird species have been registered; 120 of them breed here.

The whole area is one of the best birding sites in mainland Estonia. Many rarities - Pink-footed Goose, Short-toed Eagle, Black Kite, White-winged Tern, Broad-billed Sandpiper and Sanderling - have been spotted here.

For the visitor

Ilmatsalu-Kärevere bird-trail has been designed to facilitate access to this area. This trail is 5 km long and is accessible for biking. Kärevere is a good spot for bird watching: from the old bridge it is possible to see both Ihamaa and Kärevere meadows, and to watch the birds on the banks of the artificial lake. Birdwatchers interested in Great Snipe can find useful hints at the information stand.

Väike-konnakotkas.
Lesser Spotted Eagle.
Aquila pomarina.

KÄREVERE

Laeva jõgi / Laeva river

Must - toonekurg
Black Stork

Rohunepp
Great Snipe

Rebane
Fox

Väike - konnaokotkas
Lesser Spotted Eagle

Pruunkaru
Brown Bear

Rukkirääk
Corn Crane

Väiketüll
Little Ringed Plover

IHAMAKINGU

Kõrkja - roolind
Sedge Warbler

Valgeselg - kirjurähn
White-backed Woodpecker

Rägapart
Garganey

Täpikuik
Spotted Crane

Kobras
Beaver

Hänilane
Yellow Wagtail

Väike - kirjurähn
Lesser Spotted Woodpecker

Händkakk
Ural Owl

Merikotkas
White-tailed Eagle

Metssiga
Wild Boar

Laululuik
Whooper Swan

Laugesoo

Kiivitaja
Northern Lapwing

Hallhaigur
Grey Heron

Teder
Black Grouse

Kühmnokk - luik
Mute Swan

□ Lage ala, põllumaa
Open area, field

Vaateorn
Observation tower

■ Mets
Forest

Puhkekoht
Camping site

■ Jöeluht
Alluvial meadow

Matkarada
Hiking path

■ Soo
Marshland

Linnuvaatluskoht
Birdwatching site

■ Turbatootmisala
Peat cuttings area

Hooned, talud
Buildings, farmstead

— Teed
Roads

Rootsiitsitaja
Reed Bunting

Tutipütt
Great Crested Grebe

ILMATSALU

Valge - toonekurg
White Stork

Roo - loorkull
Marsh Harrier

Vaade Emajõe luhtadele

Juhani Püttsepp

▲ Noodapüük Ihamakingul.
Drag-net fishing at Ihamakingu.

Emajõe-äärne Kärevere küla võib olla nime saanud praegusest maantee sillast allavoolu asunud Kärevere kärestiku järgi.

Kärevere kärestikul kippusid suured palgiparved kinni jooksmata (parvi võis olla puksiiri taga kolmkümmend) ning peale viimast ilmasõda kaevati jõele rahulikum säng. Varsti lõppes aga palgiparvetuse ajastu ning jäigi Kärevere asjata oma kärestikust ilma.

Teise põntsu pani Käreverele seesama viimane ilmasõda. Saksa väed eestlaste kõval osalusel võitsid Kärevere mõisa, ja peatähtis – silla, 1944. aasta augusti lõpus korraks küll venelaste käest tagasi, kuid mõis ühes viinakööbiga põles lahingutes maha ning küla jäi ilma oma keskusest.

Kärevere uus maantee sild on neljas sild selles kohas. Enne, kui 1920ndatel sillaehitus hakkas, käis samas kohas parv.

Kärevere vana (1938. aastal valminud) sild püsib ka veel püsti, selle pealt on hea vaadata kevadel üleujutatud avarale Emajõe luhale. Luhale võib toitumas näha luikede, hanede ja partide parvi. Võib silmata ka merikotkaid. Kärevere sild võib olla käidavamaid kohti Eestis, kus nii tihti merikotkaid näeb. Merikotkad püüavad kala ja lindu siitsamast luhast või liuglevad üle

Kärevere teel Ilmatsalu kalatiikidele toidupoolist otsima.

Kärevere luhtasid on paar tuhat aastat niidetud. Kärevere silla lähisel Ihamakingu talus elav kalur Kaarel Pensa ütleb, et Emajõe-äärsed heinamaad on nii vanad, et keegi ei teagi, kui vanad nad on. Viimastel aastatel käib niitmine küll ainult riigi rahatoel – looduskaitsealuste luhaalade, rohunepe ja rukkiräägu elupaikade säilitamise nimel. Vanasti aga, kui Kaarel Pensa vanavanaisa Juhani Pensa Ihamakingul luhavahi ametit pidas, oli ratsavägi ja lehmakari toita ning iga heinatutt hinnas.

Enamik Emajõe-äärsetest heinamaasiiludest olid väikesed, kahekolme hektari suurused lahustükid. Suviti tulid inimesed Kärevere kanti heina tegema kaugelt Kongutast, Puhjast, Tartust ja Laevast.

Läbi Kärevere läheb metsloomade põline rännutee, mille Tartu-Tallinna maantee liikluse tihenedes üha suurema paratamatusega katki käristab. Kärevere uue silla juurde on rajatud ka läbipääs metsloomadele, aga põtra võib kõmisevasse sillaalusesse meelitada sama edukalt kui lehma tupp. Metsloomad püüavad ikkagi minna oma iidset teed pidi ja seepärast tasub siin sõidukiirust alandada. Kärevere kandis jääb ulukeid auto alla sageli.

A View of the meadows of River Emajõgi

Juhani Püttsepp

Kärevere village at River Emajõgi received its name apparently from the Kärevere rapids downstream from the bridge. Huge log rafts were often stuck on this bridge, sometimes with up to 30 rafts behind the ship. To avoid this, the river was cut short into a deeper bed after the Second World War. Soon the time of transporting logs via river came to an end and one could say that Kärevere lost its rapid without a good reason.

Kärevere had suffered already during the last war. In late August 1944, German troops, assisted by Estonians, took back Kärevere manor- and more importantly, the bridge - from the Russians, but the manor and distillery were burned down in the course of battles and the village was deprived of its center.

The new Kärevere bridge is the fourth in this location. Before the first one was built in the 1920'-s, the raft was the only connection between the banks. The old Kärevere bridge (built in 1938) is still intact and provides a good place to view the vast flooded meadow in spring. It is possible to see feeding flocks of swans, geese and ducks, and even to spot White-tailed Eagles. In fact, the Kärevere bridge may well be the best possible place to spot them catching fish or birds from the river and meadow or gliding by, aiming at fish ponds of Ilmatsalu.

It is probable that the Kärevere meadows have been mown for thousands

of years. The fisherman Kaarel Pensa, who lives in Ihamakingu farmstead at Kärevere bridge, says that nobody knows how old these meadows may be. In recent years the mowing is done only with the support of the government, to preserve the protected meadow communities and habitats for Great Snipe and Corn Crake. In the old days, when each tuft of hay was a valuable resource, Kaarel Pensa's grandfather Juhani Pensa was a meadow guard in Ihamakingu. His responsibility was to provide the winter hay for the cavalry and cattle... Most of the meadow patches near the Emajõgi River were small and often their owners lived quite far away, coming here only to make hay.

Kärevere lies on an old migration route of animals. As the traffic on Tartu-Tallinn road intensifies, this time-worn route will be inevitably become increasingly dangerous for wildlife. Although a passage for wild animals was built, along with the bridge, the prospect of attracting the elks to the passage under thundering traffic seems as unrealistic as to invite a cow to the living room. Animals cling still to their habitual ways. Drivers should therefore lower their speed! Lots of mammals are killed on the road at Kärevere.

◀ Luhaalade taastamine 2000. aasta suvel.
Restoration of meadow communities in summer 2000.

Ihamaalt Kärevereni

Andres Kuresoo

Emajõge asuti Tartu ja Kärevere vahel suurvee ärajuhtimiseks taltsutama 1920-ndatel aastatel. Sellest annavad tunnistust sirgeks tõmmatud jõelõigud ja arvukad kraavid luhtades. Õnneks ei jätkunud arendajatel rohkemaks jaksu ning Kärevere sillast ülesvoolu on praeguseni säilinud üks Põhja-Euroopa esinduslikumaid luhamassiive.

Vaade Ihamaa luhale
Kärevere poolt. ▶

A look to the Ihamaa
meadow from Kärevere.

Alam-Pedja looduskaitsealale jäävat **Ihamaa luhta** kaunistab üleujutatav suurlamm koos paljude vanajõgedega. See paik on eriti veetlev varsakabja õitsemise perioodil. Kevadine suurvesi taandub siin visalt - nii mõnelgi aastal peavad linnud pesitsemise lausa vahele jätma. Ihamaa luha elustik on tänu Emajõe veetaseme suurele kõikumisele äärmiselt mitmekesine. Kevadise tulvavee kõrgpunktis on luht oluline koelmu latikale ja haugile ja rikkalik toitumispaik kalatoidulistele lindudele (sõtkas, väikekoskel, kotkad). Üleujutuse taandumisel külastavad lammi raba- ja laukhanede, väikeluikede ja ujupartide parved. Hiiglasliku lammijärve asemel on peagi alles vaid veelombid, mis hõivatakse kudevate raba- jt. konnade poolt. Sel perioodil tõttab luha rikkalikult kaetud toidulauale arvukalt pesitsevaid sulelisi ja imetajaid. On lemmikala koprale ja saarmale, harvem uitavad siin ka hunt, karu ja isegi punahirv.

▲ Suur-Emajõgi Ihamakingu talu kohal
7. märtsil 2003.

River Emajõgi at the farmstead
Ihamakingu on 07.03.2003.

Ihamaa luht kevadise tulvavee
ajal 19. mail 2005. ▶
Spring flood on Ihamaa meadow
on 19.05.2005.

Kärevere luht on saanud tuntuks paigana, kus on võimalik hõlpsalt vaadelda Euroopas haruldast lindu – rohuneppi. Isegi ornitoloogidele vähetuntud linnuliik on leidnud aukoha Tähtvere valla vapil ja lipul. Nüüdseks kuulub luht Kärevere linnuhoiuala koosseisu. Seda luhta tasub uudistama tulla üleujutuse perioodil. Tavaliselt käiakse siin siiski mai- ja juunikuus päikeseloojangu paiku rohuneppi kuulamas. Boonusena võib kuulda rukkiräägu saagimist, tikutaja mõhitamist, hea õnne korral ka põldvuttide häälitsemist. Kärevere luhas võib kohata ka must-toonekurge, konnakotkaid ja teisi röövlinde.

◀ Väike-konnakotkas. Lesser Spotted Eagle.
Aquila pomarina.

▼ Suur-laukhaned aprillikuisel Kärevere luhal.
White-fronted Geese at Kärevere meadow in April.

Harilik vesikiil ▶
Libellula quadrimaculata

Rohunepp mänguplatsil.
Lekking Great Snipe.
Gallinago media. ▼

Ilmatsalu kalatiigid muudab lindudele huvipakkuvaks maastiku mitmekesisus ja suurte loodusmassiivide lähedus. Siin võib kohata kõrvuti inimesega harjunud veelinde ja pelglikke laante sulelisi. Praeguseks on osa tiike roogu täis kasvanud ja tiikidevahelised ribad võsastunud.

Põnevaim aeg linnuvaatlusteks on kevadine suurveeperiood. Siis peatub lammidel ja tiikidel massiliselt raba- ja suur-laukhanesid, väike- ja laulu-luiki ning rohkesti ujuparte. Suurvee taandumisel koondub siia toituma kurvitsalisi - arvukamalt mudatildreid, tutkaid ja kiivitajaid, harvem mudaneppe jpt. Ala on tuntud röövlinnu- ja nepihuviliste seas.

- ▼ Vaade Ilmatsalu kalatiikidele.
A view on the Ilmatsalu fish-ponds.

Ilmatsalu kalatiikidel ja nende lähiümbruses on teada 120 linnuliigi pesitsemine. Tiikidel vahav lopsakas taimestik on pesitsema meelitanud nii luiki - (1989.a kümnokk-luik, 2000.a. laululuik), pütte, hūpe ja ruiklasi. Viimased on siin rikkalikult esindatud - arvukalt pesitseb lauk, harvem tuleb ette rooruika, taita ja väikehuiku. Levinud haudelindudeks on partlased ja roostike värvulised (uustulnukatena kukkurtihane ja roo-ritsiklind). Kalatiikide omanikele teevad muret linnud, kes käivad matti võtmas otse tiikidest. Ilmatsalus on „probleemliikideks“ hallhaigur ja merikotkas. Harvem kohtab siin ka kormorani, jäälindu ja must-toonekurge.

Must-toonekurg. ▶
Black Stork.
Ciconia nigra.

▲ Laululuigid.
Whooper Swans.
Cygnus cygnus.

From Ihamaa to Kärevere

Andres Kuresoo

The attempts to tame the Emajõgi River started in the 1920's, when a section between Tartu and Kärevere was straightened and channeled to reduce the floods and facilitate river traffic. After these first developments, a sudden twist in history meant there were no resources available for river regulation for a long time. As a result the Emajõgi River system, together with the vast meadows upstream from the Kärevere bridge, are still in a natural state. In fact it is one of the best-preserved river systems in all of Northern Europe.

◀ Valge-toonekurg.
White Stork.
Ciconia ciconia.

▼ Hänilane.
Yellow Wagtail.
Motacilla flava.

Ihamaa meadow is part of the Alam-Pedja Nature Reserve. This area boasts a wide alluvial plain with many cut-off meanders. It is most attractive in spring, when the marsh marigolds are in bloom. Some years the flooding recedes slowly, so that the birds are unable to breed. Ihamaa meadow has very diverse fauna, thanks to major fluctuations of the water level. During spring flooding, it is a spawning area for bream and pike and a feeding place for fish-eating birds (Goldeneye, Smew, Eagles). When the floods recede, flocks of Bean and White-fronted Geese, Bewick's Swans and ducks like to stay on the meadow. Soon only small pools are left from the huge waterlogged plain, welcoming spawning marsh frogs and other amphibians. Many other bird and mammal species visit the meadow, which is a plentiful food resource and a favourite habitat for Beaver and Otter. Occasionally, the Wolf, Brown Bear and even the Red Deer visit.

Kärevere meadow is famous for easy spotting of the Great Snipe - a rare bird in Europe. This species, little known even to ornithologists, has now become a heraldic symbol of Tähtvere community. Kärevere meadow is a specially protected area of the Nature 2000 network. The meadow is most attractive during spring flooding. Later in spring, birders enjoying the leking of Great Snipe at sunset can also hear the calls of Corn

Tulvavesi jääl 30.
märtsil 1999. ▶

A flood on the ice
on 30.03.1999.

Crakes and Common Snipes as a bonus. With good luck, it is even possible to hear the sounds of Quails. Seeing Black Stork, Spotted Eagles and other raptors also make it worthwhile to come here.

Ilmatsalu fishponds are interesting because of the variety of landscape and proximity of wilderness. It is possible to see both waterfowl and shy birds of large forests, and is a special place for birders interested in raptors and snipes. Nowadays the abandoned ponds have grown into reed, and the areas between ponds into willow shrubbery. The best time to observe birds here is during the spring flooding, when large flocks of Bean and White-fronted Geese, Whooper and Bewick's Swans and ducks inhabit the water-logged area. After flooding, the muddy flats become attractive for waders. Wood Sandpipers, Ruffs and Lapwings are most numerous among them, but it is also possible to see some rare species, like Jack Snipes. Altogether 120 species of birds have been registered breeding in the area. The lush aquatic vegetation on fishponds attracts the Swans (in 1989 the Mute Swan bred here for the first time, followed by the Whooper Swan in 2000), Ducks, Grebes and Bitterns. Coots are very numerous, Water Rails, Moorhens and Spotted Crakes common and even Little Crake present. Of the many passerines breeding in reeds, the Penduline Tit and Savi's Warbler are noteworthy newcomers. The owners of the ponds have problems with birds, especially White-tailed Eagle and Gray Heron, catching fish from the ponds. The Ospreys, Cormorants, Kingfishers and Black Storks visit the ponds less regularly.

Ropka-Ihaste luht ja Aardla polder

Ropka-Ihaste Meadow and Aardla polder

Halljänesed.
Brown Hares.
Lepus europaeus.

Paiga sümbolid:

- kukkurtihane, vesikana, valgetiib-viires, kuldhänilane, tutkas, haned, siberi-võhumõök.

Si □

Väike- ja täpikhuigu ning naerukajaka pesitsusaegne esindusala Eestis; üks paremaid rukkiräägu ja mustviire pesitsusalasid meil.

Vähearvukad, kuid tüüpilised pesitsejad on siin – rohunepp, hallpõsk-pütt, väikekajakas.

Siin on kohatud ka palju haruldusi ja eksikülalisi – mustkael-pütt, lühinokk-hani, väike-laukhani, hallkibu, valgetiib-viires, habeviires, must-harksaba, võõtkakk, roherähn, tundrakiur, kõrbe-kivitäks, hele-urvalind, mägi-kanepilind jt.

Rändel peatub massiliselt suur-laukhanesid (kuni 10 000), rabahanesid (kuni 5000), tutkaid (kuni 5000), mudatildreid (kuni 2000), arvukalt väikeluikesid (kuni 500) ja tuhandeid parte.

Külastajale:

Parim aeg rändlindude kogumite vaatlemiseks on aprilli algusest mai keskpaigani, haudelinnud on hõlpsamini vaadeldavad kuni jaanipäevani. Kohatud linnuliikide nimekirja ja praktilisi vaatlusjuhiseid leiab Tartu Linnuklubi veebilehelt.

Siberi võhumõök.
Siberian Iris.
Iris sibirica.

Symbols of the location:

- Penduline Tit, Coot, White-winged Tern, Citrine Wagtail, Ruff, Geese, Siberian Flag.

217 species of birds have been registered here, 115 species of them breeding; 12 rare vagrants, the rest migrating birds or species feeding in the area.

One of the best breeding areas of Spotted, Little and Corn Crake, Black-headed Gull and Black Tern in Estonia.

Typical, but not numerous breeders here are Great Snipe, Red-necked Grebe, and Little Gull.

Several rare birds have been seen here – Black-necked Grebe, Pink-footed Geese, Lesser White-fronted Geese, Terek Sandpiper, White-winged Tern, Whiskered Tern, Black Kite, Hawk Owl, Green Woodpecker, Red-throated Pipit, Desert Wheatear, Arctic Redpoll, Twite a.o.

Up to 10 000 White-fronted Geese, 5000 Bean Geese, 5000 Ruffs, 2000 Wood Sandpipers, 500 Bewick's Swans and thousands of ducks rest in the area during migration.

For the visitor

The best time to observe the migrating waterfowl lasts from the beginning of April to mid-May. At the end of breeding, birds will hide in lush vegetation. The checklist of birds and practical hints for the area are available at the website of the Tartu Bird Club.

	Asula, hooned, talud Settlement, buildings, farmstead
	Lage ala, põllumaa Open area, field
	Mets Forest
	Jõeluht Alluvial meadow
	Teed Roads

disain: ain tavit

TARTU LINN

TARTU LINN

Merikotkas
White-tailed Eagle

Hallhaigur
Grey Heron

Kobras
Beaver

Tikutaja
Common Snipe

IHASTE

Jäälind
Common Kingfisher

Metskits
Roe Deer

Kiivitaja
Northern Lapwing

Mustviires
Black Tern

IHASTE LUHT /
IHASTE MEADOW

Rägaparit
Garganey

Suur-laukhani
White-fronted Goose

Rohunepp
Great Snipe

Rukkirääk
Corn Crake

Hüüp
Great Bittern

Täpikhuik
Spotted Crake

ROPKA LUHT /
ROPKA MEADOW

Hallpösk-pütt
Red-necked Grebe

Ööbik
Thrush Nightingale

Naerukajakas
Black-hooded Gull

Kukkurtihane
Penduline Tit

Siberi-võhumõök
Siberian Iris

Kühmnokk-luik
Mute Swan

Väikehuik
Little Crake

AARDLA POLDER /
AARDLA POLDER

Porijõgi / Porijõgi river

Haaslava kalatiigid
Haaslava fish ponds

HAASLAVA

Emajõgi / Emajõgi river

Aardla jõgi / Aardla river

Ardla jõgi / Aardla river

Aardla järv /
Lake Aardla

Emajõgi / Emajõgi river

Porijõgi

Linnuparadiis otsapidi linnas

Margus Ots

Olen Aardla poldril ja Ropka luhal linde vaadelnud juba rohkem kui 20 aastat. Just sellel alal olen oma esimesed linnuretked teinud ja tasapisi linde tundma õppinud. Paljude aastate jooksul olen siin paljugi huvitavat näinud, ent nüüdseks on siinne kevadine linnu-uputus isegi rutiinseks muutunud.

Tuttavad on minult küsinud, et mis neist tuhandetest, isegi kümnetest tuhandetest veelindudest iga päev vaadata? Oled ju neid liike juba nõrkemiseni näinud, kas juba igav ei hakka? Neil küsimustel on muidugi oma iva sees. Korraga kümnet tuhandet hane nähes tekib hoomamatuse tunne. Jälgid lummatult vaid seda suurt massi ja täiesti lootusetu on üksikutele lindudele tähelepanu pöörata. Tegelikult ongi mõnes mõttes hoopis huvitavam vaadelda kusagil keset suurt lagedat välja üksikut lõokest, kui tohutut linnumassi kusagil järvel.

Samas võib iga suurema linnuparve sees ka miskit põnevamat leida. Olgu selleks kas üksik lühinokk-hani haneparves või lammitilder kurvitsaliste salgas. Sellised üksikud sähvatused teevad meele rõõmsaks, kui tohutu linnurikkus silmist kirjuks võtab. Taolisi põnevaid kohtumisi Aardla poldril ja Ropka luhal on mul õige palju kogunenud.

Esimese hooga meenub üks iselaadi juhtum 2003. aasta maikuust. Olin ennast siis Aardla järve lähedale suure üleujutusala servale kevadrändurite jälgimiseks paika sättinud. Oli taas kord üks "rutiinne" Aardla poldri hommik - järvel oli mitu tuhat hane, kes igakordse merikotka ülelennu järel kõik korraga õhku tõusid ja mõneks ajaks kogu taeva täitsid. See hakkas pikapeale segama. Õhk oli hanesid nagu sääski täis ja tiheda linnuparve seest ei leidnud ju midagi muud üles.

Samas tegutses minu vahetus läheduses üks kuldhänilase paar. Kuldhänilane on meie linnustikus uustulnuk ja Aardla polder on üks väheseid kohti, kus ta Eestis sisemaal pesitseb. Jäin seda ilusat kollast lindu jälgima. Isaslind oli eriti julge ja poseeris lausa mõne meetri kaugusel hundinuia otsas istudes. Vaatlesin siis mõnda aega ühe silmaga kuldhänilast ja teise silmaga haneparvi, kui äkki kostis kõva ragin ja mütsatus. Silmanurgast märkas, et õhust sadas miski otse hundinuia otsas istunud kuldhänilase peale. Minu suureks üllatuseks tõusis hetke pärast hundinuiaastikust lendu pistrik, kes osutus haruldaseks läbirändajaks punajalg-pistrikuks!

Tõenäosus, et kaks sellist haruldust Eestis kokku satuvad, on tõepoolest kaduvväike. Pistrik siiski saaki kätte ei saanud, hänilane jõudis viimasel hetkel plehku panna.

Just sellised üksikud eredad juhtumid ja tohutu linnurikkus on need põhjused, miks ma ikka aeg-ajalt ennast Aardla poldri suunas minema satin. Äkki näeb jälle midagi uut ja põnevat.

▲ Halljänesed.
Brown Hares.
Lepus europaeus.

▼ Rägapart.
Garganey.
Anas querquedula.

▲ Aardla polder. Lauk.
Common Coot.
Fulica atra.

◀ Suur-laukhaned ja rabahaned
põllul Aardla järve lähistel.
White-fronted and Bean Geese
at field near Aardla lake.

Kuldhänilane. ▶
Citrine Wagtail.
Motacilla citreola.

A bird paradise at town

Margus Ots

Tutkaste rändeparv. ▶
Migrating flock of Ruffs.
Philomachus pugnax.

I have watched birds at Ropka meadow for more than 20 years. I started my birding activities in this area and gradually learned to know more and more species here. During these years I have seen many interesting things. Now the repeating sight of myriads of birds in spring has even become a certain routine.

Some people have asked me, what sense does it make to look at thousands or even tens of thousands of waterfowl every day? Does it not become a little bit boring, if you have seen them so many times already? The question has its point, since you can get a bit lost when looking at ten thousand geese. It is absolutely impossible to fix your attention to any individual bird. In some sense it is more interesting to watch a single skylark in a barren field than to observe a huge flock of the birds in some lake.

But it is important to keep in mind that you could find something unusual even in a bigger flock. It may well be a solitary Pink-Footed Goose among the Bean Geese or Marsh Sandpiper in a flock of waders. Such highlights would lighten up the day even if an overwhelming number of birds have made you less attentive. By now I have had a lot of such exciting encounters.

I remember one peculiar occasion from May 2003. I had settled in a suitable place near the big flooded area at Aardla Lake to watch the spring migration. It was another "business as usual" morning - there were thousands of geese, which took off into the air each time a White-tailed Eagle flew over. This even started to become annoying - the air was dense with geese and it was impossible to spot other birds among them.

Finally I spotted something different - a pair of Citrine Wagtails was quite close to me. Citrine Wagtails are newcomers among our birds and the polder in Aardla is one of the few places in the Estonian inland where it breeds. I kept watching these birds. The male was not afraid of me and perched on a top of a Bulrush just a few meters away. I kept it in the corner of one eye, continuing to observe the flocks of geese. Suddenly I heard a noise and a bump and noticed that something fell on the wagtail from the air. After a while, to my great surprise, a falcon took flight from the thicket of bulrushes. And this was a Red-footed Falcon, a rare vagrant in our country!

The probability for two such rarities to meet is tiny. Fortunately, the falcon had no luck this time. The wagtail managed to escape.

Such bright fleeting moments keep up my motivation to return to Aardla polder again and again.

Ihaste luhast Haaslava kalatiikideni

Andres Kuresoo

Aeglaselt voogav Emajõgi sisendab selle elanikele meelerahu. Kevadõhtul jõekallastel uidates võib nautida kuulsate Emajõe ööbikute kontserti ja jälgida kobraste askeldusi. Uus aeg on paraku Tartusse toonud mõtteviisi, et unisevõitu linna elustamiseks oleks tarvis Emajõge üha enam taltsutada. Pilk ajalukku veenab meid, et Emajõgi koos kunagise suurlammiga linnasüdamest Haaslavani ja piki Konsu jõge Reolani lõunas on osutunud inimesele vintskeks vastaseks. Tõenduseks kasvõi see, et mitte ühestki suurprojektist, ei Anne kanalist ega Aardla poldrist, pole nüüdseks korraliku nahka saanud.

Loodushoidjate eestvedamisel on püütud Emajõega pigem rahu sõlmida ning vähendada arendussurvet jõe ja jõelammi looduspaikadele. On pandud ette moodustada Ropka-Ihaste maastikukaitseala, mis kuuluks ka Natura 2000 alade võrgustikku. Ala kaitse alla võtmise eelduseks on siinsete luhamaastike erilisus ja elustiku mitmekesisus. Osaliselt linna hõlmade vahel paikneva tähelepanuväärse märgala säilitamisega valiks Tartu kaas-aegse - säästliku arengu tee.

◀ Ropka luht.
Ropka meadow.

Need luhad paistavad silma eeskätt linnurohkusega. Kokku on siin registreeritud 217 linnuliiki, kellest vähemalt 115 liiki on haudelinnud. Tüüpilised pesitsejad on rägapart, täpikhuik, rukkirääk, mustviires, väikekajakas, tikutaja, rohunepp, värvulistest kõrkja-roolind, roo-tsiitsitaja, lambahänilane, sookiur ja kukkurtihane. Haruldasematest liikidest pesitsevad väikehuik, lammitilder, valgetiib-viires, jäälind ja kuldhänilane. Kevadrändel peatub siin massiliselt läbirändavaid veelinde. Esimeste saabujate hulgas on laulu- ja väikeluiged. Neile aladele on tunnuslikud ka hiiglaslikud suur-laukhane ja rabahane parved, partidest on läbirändel arvukamad sinikael-, viu-, soo- ja luitsnokk-part. Kurvitsalistest võib massiliselt kohata tutkast ja mudatildrit.

Ihaste luht (110 ha) paikneb Ema-
jõe vasakul kaldal Anne kanali lõpust
Ihasteni. Luhas on arvukalt kraave ja
teid. Luha linnapoolne osa on kui-
vem ja seda on viimastel aastatel ka
niidetud. See ala on sobiv öölindude
huvilistele. Ehkki tooni annavad siin
häälekad rukkiräägud, täpikhuigud
ja tikutajad, võib teadlikum linnu-
vaatleja kuulda ka rohuneppi ja põld-
vutti. Erakordselt tihedalt pesitseb
siin hänilasi ja ööbikuid, haruldase-
matest värvulistest võib leida kuld-
hänilase.

Ropka luht (240 ha) paikneb Ema-
jõe paremkaldal, ulatudes Aardla pold-
ri Porijõe tammini. Luhale on iseloo-
mulik rohke jõesootide ja järvikute
võrk. Nüüdseks on lisandunud lodu-
sid ja võsastikke. Lodudel pesitsevad
tuttpütt, lauk, naeru- ja väikekaja-
kas ning mustviires. See on soodne
pesitsusala ka paljudele ujupartidele
(räga- ja luitsnokk-part). Poldri tamm
on haudepaigaks hõbekajakale, nurm-
kanale, kaldapääsukesele ja jäälin-
nule.

- ◀◀ Aardla polder.
Aardla polder.
- ◀ Lauk.
Common Coot.
Fulica atra.

Loodushuvilised siberi võhumõõga
kasvukohas Aardla poldril. ▶
Naturalists at the habitat of Siberian
Flag at Aardls polder.

Aardla polder (600 ha) piirneb
põhjaosas Ropka luhaga. Kuna see ala
asub kunagisel Porijõe - Aardla järve
lammil, muutus „uudismaa“ pärast pum-
bajaama töö lõppu taas märgalaks. Siin
tunnevad end jälle koduselt paljud
vee- ja rannikulinnud, kuid ka kop-
rad ja kahepaiksed. Kevadise üleuju-
tuse ajal peatub massiliselt hanesid,
ujuparte ja kurvitsalisi. On saanud
tuntuks ka mitmete öölindude (huigud,
rääk) esindusalana Eestis.

Haaslava kalatiigid on kevadeti
luikede, hanede ja partide peatus-
paigaks. Püsivamalt külastavad tiike
kalatoidulised linnud - hallhaigrud,
merikotkad, harvem kormoranid, kala-
kotkad ja hõbehaigrud. Sügiseti kui
tiigid on veest tühjendatud, käib siin
toitumas arvukalt kurvitsalisi.

From haste meadow to the fish ponds of Haaslava

Andres Kuresoo

Emajõgi River, flowing slowly through Tartu, suggests tranquillity and peace of mind to the city dwellers. One could wander along its banks in spring evenings and listen to the song of famous local nightingales or watch the toils of beavers. But the brave new times have inspired new thoughts among the developers.

They think something has do be done with the river to bring more life to somewhat stagnant town. A look back at history should convince them however, that River Emajõgi together with its ample alluvial plain from the city to Haaslava and along the Konsu River to Reola are quite tough adversaries. Not a single project, starting with the Anne channel and ending with the polder at Aardla, has been successfully implemented so far.

Conservationists have suggested making peace with Emajõgi, lessening the pressure of developing the river ecosystem and natural communities lying on the alluvial plain. A proposal has been made to establish a

◀ Kühmnokk-luik ja mustviired.
Mute Swan and Black Terns.

Ropka-Ihaste landscape reserve, which could also belong to the European network of protected areas called Natura 2000. The diversity of life it supports warrants such protection. Preserving this unique wetland, which is partly situated in town, would be the sign of the truly modern way of thought, that of sustainable development.

These areas are valuable mostly for birds. All in all, 217 species of birds have been observed here; at least 115 species of them breed. Typical breeders are the Garganey, Spotted Crake, Corn Crake, Black Tern, Little Gull, Common Snipe, Great Snipe, Sedge Warbler, Reed Bunting, Yellow Wagtail, Meadow Pipit and Penduline Tit. Several rare species, like Little Crake, Marsh Sandpiper, White-winged Tern, Kingfisher and Citrine Wagtail have been found breeding here. During the spring migration numerous waterfowl rest in the area, earliest among them the Bewick's and Whooper Swans. The flocks of Bean and White-fronted Geese take over the area later in April and May. Among the ducks the Mallards, Wigeons, Pintails and Shovelers are most numerous. Ruff and Wood Sandpiper are the most common waders.

Ihaste meadow (110 ha) is situated on a left bank of the Emajõgi, stretching from the end of Anne channel to Ihaste, and contains many ditches and roads. The section lying nearer to the town is relatively dry and has been mowed in recent years. This area is especially interesting for those who enjoy night singers. Although the noisy Crakes and Common Snipes would dominate in the choir, more experienced birder can still hear the voices of Great Snipe and Quail. Wagtails and Nightingales breed here in great numbers, and sometimes it is possible to see the rare Citrine Wagtail.

Ropka meadow (240 ha) is situated on a right bank of the Emajõgi and reaches the dam of Porijõgi at Aardla polder. This meadow is characterized by the network of abundant

pools and cut-off meanders. Nowadays, some areas have developed into waterlogged forests and shrubberies. Great Crested Grebes, Coots, Black-headed and Little Gulls and Black terns breed in the wetlands. The area is also suitable for ducks (especially Garganeys and Shovelers). The dam of the polder hosts breeding Herring Gulls, Partridges, Sand Martins and Kingfisher.

Aardla polder (600 ha) borders the Ropka meadow in the northern part. This area lies in a former floodplain between Porijõgi River and Aardla Lake. Therefore the polder became wet immediately after the pumps stopped. Now it is suitable again for many species of waterfowl, shorebirds, beavers and amphibians. During the spring floods numerous geese, ducks

▲ Kukkurtihase pesa.
The nest of Penduline Tit.

and waders rest in the area. It has also become known as a prime breeding area for Crakes in Estonia.

Haaslava fishponds. In spring many swans, geese and ducks rest on ponds. Many fish-eating bird species frequent the ponds steadily (Gray Heron, White-tailed Eagle), or occasionally (Cormorants, Ospreys and Egrets). In autumn lots of waders feed on emptied ponds.

Emajõe Suursoo

Emajõe Suursoo

Harilik jõhvikas.
Cranberry.
Oxycoccus palustris.

Paiga sümbolid:

- merikotkas, teder, suurkoovitaja, kobras.

Emajõe Suursoo ja Piiressaare rahvusvahelise tähtsusega märgalal on kindlaks tehtud 206 linnuliiki, kelle hulgas on 156 haudelindu.

Emajõe Suursoo on Euroopa Liidu tähtsusega linnuala järgmistele linnuliikidele: hüüp, väikeluik, väikekoskel, merikotkas, roo-lookull, kalakotkas, teder ja täpikhuik.

Emajõe Suursoo on Eesti parim merikotka ja teder pesitsusala ning üks parimaid kaitstud sigimisalasid kalakotkastele, täpikhuikudele ja suurkoovitajatele.

Emajõe Suursoo on oluliseks rändepeatuspaiaks väikeluigele ja väikekosklale.

Külastajale

Kui teil on plaan minna Emajõe-Suursoosse matkama, siis on soovitatav järgida juhiseid Emajõe-Suursoo looduskaitseala kodulehel aadressiga <http://www.emajoe-suursoo.ee/> või teavitada oma plaanidest kaitseala administratsiooni. Tähistatud matkaradade kohta saab ühtlasi täpsemat teavet ka Emajõe-Suursoo külastuskeskusest Kavastus. Kindlasti ei tohiks unustada, et Emajõe-Suursoos matkates pole ülearune kaasa võtta ka kompass või GPS. Telkida ja tuld teha võib vaid selleks ettenähtud kohtades. Tähelepanu – kuivadel suvedel võib olla tule tegemine kaitsealal keelatud!

Tedrekukk.
A male Black Grouse.
Tetrao tetrix.

Symbols of the location:

- White-tailed Eagle, Black Grouse, Curlew, and Beaver.

206 bird species of international importance have been registered on the wetlands of Emajõe Suursoo and Piiressaare island; 156 species breed in the area.

Emajõe Suursoo is a specially protected area belonging to the Natura 2000 network of the European Union. It is especially important for protection of the Bittern, Bewick's Swan, Smew, White-tailed Eagle, Marsh Harrier, Osprey, Black Grouse and Spotted Crake populations.

Emajõe Suursoo is the best breeding area for Estonian White-tailed Eagles and one of the best areas for Ospreys, Spotted Crakes and Curlews.

It is an important resting area for migrating Bewick's Swans and Smews.

For the visitor

If you plan to visit Emajõe Suursoo, it would be useful to look at the home page of the nature reserve <http://www.emajoe-suursoo.ee/>. It is also recommended to inform the administration of your visit. Detailed information about the nature trails is also available at the centre of the Emajõe Suursoo reserve at Kavastu. When hiking in this vast marshland, a compass or GPS might become vital tools. Camps can be raised and fire lit only in specially designated places. Attention – during dry summers all fires may be prohibited!

PEIPSI JÄRV Lake Peipsi

LÄMMIJÄRV Lake Lämmijärv

Emajõe Suursoo Keskus
Centre of the Emajõe Suursoo nature reserve

Matkarada
Hiking path

Vaatedorn
Observation tower

Puhkekoht
Camping site

Lage ala, põllumaa
Open area, field

Mets
Forest

Soo
Marshland

Raba
Raised bog

Hooned, talud
Buildings, farmstead

Teed
Roads

Kaitseala piir
Border of the protected area

ESK

W N E S

Lõputa mätlik väli

Juhani Püttsepp

Kidurate kaskedega kaetud lõputuna näiv mätlik väli. Üksikud kõrgemad mügarikud soosaared. Jõgede kallastel iga kilomeetri tagant mitte talumajad vaid koprakuhilad. Võssakasvanud kunagised madalsooheinamaad. Need on tüüpilised pildikesed Emajõe Suursoost.

Suur tähtsus on ka sellel, mida silmale otse näha ei ole antud. Emajõe kevadeti üleujutatud suudmealal, selle vanajõgedel, Kalli ja Leegu järvedel, samuti Pedaspää lahe liivastel ja kivistel seljandikel on tohutu tähtsus kalade kudemisalana.

Kõikjalt, kuhu Suursoos vaatad, vaatab vastu vesi. Vett leidub mätastarnade vahel, kraavides, luutsudes, sookaasikutes. Suursoo on hiiglaslik biopuhasti, kus taimestik Emajõe vesikonnast kokku kogutud toitained ära kasutab, nii ei pääse need Peipsi kaudu merre.

Nende toitainete arvel kasvab edukalt ka jõhvikas - kolmandik Eesti kuremarjade kogusaagist arvatakse tulevat Suursoost. Sügiseti ründavad seda kanti marjuliste hordid. Kes ei korja marju, püüab kala. Kalapüük on Suursoo vähestele elanikele peamine tuluallikas.

▼ Harilik jõhvikas.
Cranberry.
Oxycoccus palustris.

Siinsete vete suurim elukas on säga. Need ajad, kui lauatükile kinnitatud pääsukesepojaga Emajõe haudadest püüti kolmekümnekilogrammiseid sägajõmakaid, jäävad läinud sajandi algupoolele. Kaevandu ja Kalli jõe ühinemiskohal Rebassaares elav kolmandat põlve Suursoo mees Konsa Toivo on elu jooksul püüdnud kolm väiksemat säga.

Suursoo piire pole lihtne vedada. Selle ala hea tundja Urmas Kalla eristab Emajõe, Kalli jõe ja järve ning Kikassaare-Ahunapalu tee vahel paiknevat "tõelist Suursood" ning laiemat Suursood, mis ulatub põhjas Varnja kanti ja lõunaosas suurte Kastre-Peravalla metsadeni. Suuremalt jaolt jääb Suursoo endisse Võnnu kihelkonda.

Kuidas Suursoosse jõuda? Iidne tee on veetee, soovaikuses kõristavad nüüdki tihti mootorpaadid, ka suuremad laevad. Kunagi viis peatee Tartust Suursoosse üle Ahja jõe Kikkasaare parve, nüüd on see tee võssakasvanud, kuid ehk võetakse uuesti kasutusele.

Vanu taliteid tuleb otsida kaartide pealt. Mõned teed ujutatakse kevadeti üle, soopind asub vaevalt meetrijagu Peipsi veetasemest kõrgemal. See, kes sumbata ja ukerdada tahab, leiab oma raja Suursoosse kindlasti.

Vaade Emajõe Suursoole Ahunapalu – Leego teelt.
A view on the Emajõe Suursoo mire from the Ahunapalu – Leego road.

An endless field of tufts

Juhani Püttsepp

An endless field covered with puny birches and tufts of sedges. A few higher forested islands in mire. Beaver dens on the riverbanks instead of farmhouses. Meadows, once marshy, now overgrown with willow and reeds. These are the typical sights of Emajõe Suursoo mire.

But what you cannot explicitly see is also very important. The mouth of the Emajõgi River and its branches, the lakes Kalli and Leegu, but also the sandy and stony ridges in Pedaspää bay, are extremely important spawning areas of Lake Peipsi.

Wherever you turn your eyes in Suursoo, you can always see the water. It shines between the tufts of sedges, in ditches and even in birch forests. This is a huge natural water treatment facility, where the plants effectively use a significant amount of the nutrients brought here by the Emajõgi River.

These nutrients also seem to feed the cranberries. It is estimated that about one third of the total yield of cranberries in Estonia comes from Suursoo. Every autumn the hordes of berry-pickers attack the mire. Many people prefer to catch fish instead – it is the main source of income for the few people living in this area.

The catfish is the biggest creature living in these waters. The times when huge catfish were caught from the depths of the Emajõgi River, using nestlings of swallow fixed to a board as bait, trace back to the beginning of the last century. Konsa Toivo, whose roots go back three generations in Rebassaare farmstead, near the place where rivers Kaevandu and Kalli meet, has caught only three catfish during his lifetime.

The borders of Suursoo mire are hard to define exactly. Urmes Kalla, an expert of this region distinguishes “the true Suursoo” area reaching from Emajõgi River to the River and Lake Kalli and Kikassaare-Ahunapalu road from the broader wetland area, which nearly reaches the Varnja village at its northern part and the large forests of Kastre-Peravalla in the south. Most of the Suursoo area remains in the former Võnnu parish.

How to get to Suursoo? The most ancient route would be via the Emajõgi River. Even now the sound of boat engines and bigger vessels quite often disturb the silence. Once there was a road from Tartu to Suursoo; the Ahja River had to be passed by raft. Now this road is overgrown.

Nowadays, old winter roads are visible only on maps. Some roads remain under the flooding in spring; the surface of the mire is barely a meter higher than the water table of Lake Peipsi. Therefore, anyone who wants to go deep into the area, has to undertake wading over endless field of tufts.

Loomarajad soos. ▶
Tracks of animals in the mire.

Mudatilder. ▼
Wood Sandpiper.
Tringa glareola.

Kantsilt Praagale

Agu Leivits

Emajõe suudmealale Kantsi ja Praaga vahel jääb Eesti suurim deltasoostik: Emajõe Suursoo. Üle poole sellest katavad madalsoon kooslused. Toitaineid saavad madalsoon nii põhjaveest kui ka Emajõe vetest üleujutustega. Toitainetevaesemad siirdesood moodustavad siinsete soode pindalast veidi alla kolmandiku ja paiknevad peamiselt soostiku äärealadel - Varnja ja Pedaspää soos ning Jõmmsoos. Raba ehk kõrgsoo katab kogu alast vaid kümnenäädiku, soostiku kaguosas paikneva Meerapalu raba.

Vaated Pedaspää vaatlustornist Peipsi järvele.
Vistas to the Lake Peipsi from Pedaspää bird-tower.

Emajõe Suursoo on väga oluline vee- ja soolinnuliikide pesitsus- ja peatusalana. Üle-euroopalise kaitseväärtusega liike on Emajõe Suursoos kohatud üle 100 liigi! Neist on see märgala eriti oluline hüübile, merikotkale, roo-loorkullile, kalakotkale, tedrele ja täpikhuigule ning rändeaegse peatuspaigana väikeluigele ja väikekosklale. Ühtekokku on Emajõe Suursoos ja Piirissaarel (koos moodustavad need Ramsari konventsiooniga kaitstud rahvusvahelise tähtsusega märgala) registreeritud 206 linnuliiki, kellest vähemalt 156 on pesitsejad.

Siinsete soode haudelinnustiku liigirikkus ja asustustihedus on ootuspäraselt suurimad madalsoodes (vastavalt 60 liiki ja 45 paari/100 ha), vahepealne siirdesoodes (vastavalt 50 liiki ja 32 paari/100 ha) ja väikseim rabades (vastavalt 23 liiki ja 20 paari/100 ha). Kokku on soosaladel pesitsejatena kohatud 74 linnuliiki. Neist kõige arvukamad on siin elupaiga suhtes vähenõudlikud tavalised linnuliigid: mets- ja sookiur, metsvint, kõrkja-roolind ja pruunselg-põõsalind, salu-lehelind ja rootsiitsitaja.

Kalakotka pesapaik. ▶
A nesting site of an Osprey.

Lagedate madal- ja siirdesoode tüüp-
liigid on teder, tikutaja, suurkoo-
vitaja ja sookiur. Põõsasoodes esineb
tavalise pruunsalg-põõsalinnu kõrval
kohati ka võõt-põõsalindu ja puna-
selg-õgijat, kes tavaliselt pesitseda
üksteise naabruses. Pajustiku ja pil-
lirooga sooladel on kõige arvukamad
kõrkja-roolinnud ja rootsiitsitajad,
puissoos aga metskiur, metsvint ja
salulehelind, kellele kohati lisan-
duvad teisedki puistulinnud. Üheks
Emajõe Suursoo eripäraks on hall-
õgija regulaarne pesitsemine madal-
ja siirdesoodes. Mujal Eestis pesit-
seb see väike röövlind eranditult
rabades. Tüüpilised rabaliigid on ka
rüüt, mudatilder ja väikekoovitaja.
Neid kohtab siin vaid Meerapalu raba
lagedamatel aladel.

2001. aastal toimunud suure
tulekahju mõjul muutus ühetaoline
ja liigivaese linnustikuga Varnja
puissoo mitmekesisemaks ja avatumaks.
Ka põlenud soola linnustik rikastus
ning paljude liikide (sookurg, suur-
koovitaja, tikutaja, sookiur) arvukus
suurenes.

◀ Rootsiitsitaja. Reed Bunting.
Emberiza schoeniclus.

◀ Kobras. European Beaver.
Castor fiber.

Emajõe-Suursoosse jäävad järved on mudase põhjaga ja taimeestikurikkad. Rohke kaldataimestiku ning ligipääsmatuse tõttu on soojärved paljudele veelinuliikidele pesitsemiseks ja toitumiseks sobivad. Soostiku parimaks linnupaigaks on kahtlemata Koosa järv, kus pesitsevad väike-, naeru- ja kalakajakad, mustviired ja jõgitiirud. Kinnikasvaval järvel on ka palju roostikulinde – siin võib kuulda hüüpi, rästas-roolindu ja roo-ritsiklindu ning näha saaki otsivaid roo-loorkulle. Mõõda Emajõe ja Peipsit rändavad veelinnud peatuvad meelsasti Emajõe suudmealal ning Suursoo jõgedel ja soojärvedel. Sellele alale iseloomulikuks läbirändajaks on väikeluik, kes toitub siin arvukalt kasvavatest penikeeltest. Väikeluige rändekogumid, mis on arvukamad sügiseti, koonduvad enamasti Koosa järvele ja Piirisaare ümbruse madalikele. Tavaline on ka tutt- ja merivartide rohkus, kes kogunevad nii kevad- kui sügisrände ajal Pedaspää lahte rändkarpidest toituma. Emajõe suudmealal võib mõlemal rändeperioodil kohata ka rohkesti väikekosklaid, kes ilmselt toituvad peipsi tintidest.

▼ Koosa järv.
Lake Koosa.

Kollane võhumõök. ▶
Yellow Flag.
Iris pseudacorus.

From Kantsi to Praaga

Agu Leivits

In the area of the mouth of Emajõgi River between Kantsi and Praaga lies the biggest delta mire in Estonia. It is called Emajõe Suursoo "The Big Mire of Emajõgi". Young fen communities, which get nutrients from both ground- and floodwater, cover more than half of its area. Transitional mires make up less than one third of the whole area and are mainly spread on the edges of the marsh complex - at Varnja, Pedas-pää and Jõmmsoo mire. Peat bog communities cover only one tenth of the area - at Meerapalu bog.

Emajõe Suursoo together with Piiressaare Island in Lake Peipsi is a very important breeding and resting area for waterfowl and other wetland birds. Over 100 species of birds registered here belong to the category of European conservation concern! Of these, this wetland is especially important as a breeding area for the Bittern, White-tailed Eagle, Marsh Harrier, Osprey, Black Grouse and Spotted Crake and as a resting place for migrating Bewick's Swan and Smew. All in all, 206 species of birds have been registered in Emajõe Suursoo and the Piiressaare island area; at least 156 of these breed here.

As expected, the number of species and density of breeding birds is biggest in fens (60 species and 45 pairs/100 ha respectively), smaller in transitional mires (50 species and 32 pairs/100 ha respectively) and smallest in peat-bogs (23 species and 20 pairs/100 ha). A total of 74 species of birds have been registered breeding in the different mire communities, the most numerous being the Tree and Meadow Pipit, Chaffinch, Willow Warbler, Sedge Warbler, Whitethroat and Reed Bunting. Black Grouse, Common Snipe, Curlew and Meadow Pipit are typical for the open fens and transitional mires. In bushy

▲ Suurkoovitaja.
Eurasian Curlew.
Numenius arquata.

▼ Jõgitiir.
Common Tern.
Sterna hirundo.

mires Barred Warblers and Red Back Shrikes provide a neighbourhood for each other. The most numerous breeders in willow thickets and reeds are Sedge Warblers and Reed Buntings. In wet forests the Tree Pipits, Chaffinches, and Willow Warblers are most common. A specialty of the Emajõe Suursoo area: Great Grey Shrikes breeding in fens and transition mires. They breed exclusively in peat bogs elsewhere in Estonia. Typical species for peat bogs are also the Golden Plover, Wood Sandpiper and Whimbrel, which breed only on open parts of Meerapalu bog.

A great fire in year 2001 opened a big part of the uniform and monotonous Varnja mire. After the fire the community became more diverse and the numbers of many birds like Common Crane, Curlew, Common Snipe and Meadow Pipit, increased.

The lakes of Emajõe Suursoo are muddy and rich in vegetation, with lush shore vegetation and inaccessibility that makes them attractive for many waterfowl. The best bird lake in the area is Lake Koosa. Little and Black-headed Gulls, Black and Common Terns are the most numerous breeders. The overgrowing lake also suits species, which breed in reeds. It is possible to hear the Bittern, Great Reed Warbler and Savi's Warbler and see Marsh Harriers.

The waterfowl migrating along River Emajõgi and shores of Lake Peipsi like to rest at the mouth of Ema-

jõgi and on the rivers and lakes of Suursoo. The Bewick's Swans find plentiful food resources in this area, especially in autumn, when larger flocks feed on pondweeds on Lake Koosa and in shallow areas around Piirisaare Island. Quite characteristic to the area are also Tufted Ducks and Scaups, feeding during spring and autumn migration on invasive Zebra Mussels in Pedaspää bay. In the mouth of the Emajõgi River the Smews feed on Smelts both in spring and autumn.

▼ Pöder.
Moose.
Alces alces.

Lahepera järv

Lake Lahepera

Väikeluiged.
Bewick's Swans.
Cygnus columbianus bewickii.

Paiga sümbolid:

- kühnokk-luik, väikekoskel.

Järvel pesitseb 12 paari kühnokk-luiki.

Sügisrändel esineb rikkalikult veelinde – väikeluik (kuni 2000 is.), sinikael-part (kuni 600), punapea-vart ja viupart (kuni 400), tuttvart (kuni 350), sõtkas (kuni 250) jt.

Pakub suurt huvi botaaniliselt oma rikkaliku veetaimestikuga.

Tähtis kalade koelmu.

Külastajale

Parimad vaated järvele avanevad Lahe jõe sillalt ning pumba-jaama juurest. Kindlasti tuleb kasuks järvega tutvumisel väike paadisõit.

Symbols of the location:

- Mute Swan, Smew.

12 pairs of Mute Swans breed on the lake.

Waterfowl are abundant on autumn migration – Bewick's Swan (up to 2000 ind.), Mallard (up to 600), Pochard and Wigeon (up to 400), Tufted Duck (up to 350), Goldeneye (up to 250) a.o.

The aquatic vegetation is abundant and rich in species.

It is an important spawning area for the fish.

For the visitor:

Best spots to look at the lake are from the bridge of Lahe River and at the pumping station. For closer investigation of the lake, a boat would be useful.

Mustviires
Black Tern

Roo - loorkull
Marsh Harrier

Kühmnokk - luik
Mute Swan

Väikekoskel
Smew

LAHEPERA JÄRV
Lake Lahepera

Suurkoovitaja
Eurasian Curlew

Merikotkas
White-tailed Eagle

Tuttvart
Tufted Duck

Rägapart
Garganey

Tuttpütt
Great Crested Grebe

Rästas - roolind
Great Reed Warbler

Väljeluik
Bewick's Swan

Hüüp
Great Bittern

PEIPSI JÄRV
Lake Peipsi

Lage ala, põllumaa
Open area

Mets
Forest

Roostik
Reed - bed

Teed
Roads

Kaitseala piir
Border of the protected area

Hooned, talud
Buildings, Farmstead

Peipsi väike tütar

Juhani Püttsepp

▲ Punapea-vardid.
Common Pochards.
Aythya ferina.

Kui rännata Alatskivilt mööda asfaltteed Kolkja poole, ei saa Lahepera järv märkamata jääda. Suur ilus järv (100 ha), all orus, paremat kätt. Vahel vilksatab rohekal veepeeglil valgeid luiki, järve kohal aga kala jahtiv kotkas. Rände ajal peatuvad Laheperal paljud veelinnud.

Järve kaldal, Naelavere oru serval on juba õige ammu elanud inimesed, vanimad leitud kalmed pärinevad esimese aastatuhande algupooldest. Ka kala on Lahepera järvest püütud juba õige ammu, sellest jutustavad väljakaevamistel leitud võrgukivid. Peeter I ajast jagavad järve ja kaldamaid kaks rahvust: vanausulised venelased ja eestlased.

Kohalikud inimesed hüüavad järve Lahe järveks, see nimi kajastab otsesõnu järve elulugu - tegu on Peipsi kunagise lahega. Peipsiga on järv ühendatud ka praegu - Naelavere peakraavi ehk Lahe jõe abil. Peipsi liivad on seda nabanööriina toimivat kanalit ummistanud, inimesed omakorda süvendanud.

Peipsist sõltub Lahe järvel palju. Idatuul lükkab emajärvest vett juurde, läänetuul lükkab seda välja. Peipsi kujundab ka kalastiku madala Lahe järve kalastikku.

Eelmise sajandi algupoolle oli järvel üheksa noota, talude järgi. Noodad olid suured, kumbki nõör sada meetrit pikk, kuus või seitse meest tõmbasid sellist noota ning jaotasid saaki. Järveäärse Kesklahe talu peremees Raul Suits mäletab poisikesepõlvest, et paarikiloseid hauged oli paadipõhjas nagu puuronte. Suits ütleb, et nüüd näeb sellist pilti harvem.

Nõukogude ajal hoidis Peipsi kalurikolhoos aastaid Lahe jõe suud võrkudega kinni, püüdes igal kevadel kümneid tonne järve kudema siirduvat kala. Nüüdseks on kalatõke kõrvaldatud, ka ei püüta enam nootadega, küll aga õngede ja võrkudega.

Raul Suits ütleb, et püüdemootoriga paatide liiklus häirib linnu-elu. Partidele on nuhtluseks ka minikide rohkus.

Jää tekib Laheperale tavaliselt kuu aega varem kui Peipsile. Kevadisel jääminekul on aga kõigest paar nädalat vahet, siis jõuab Peipsi rutem oma väiksemale sõsarale järgi.

Little daughter of Lake Peipsi

Juhani Püttsepp

Lake Lahepera cannot be missed by any traveller driving from Alatskivi to Kolkja by the main road. It is a nice big (ca 100 ha) lake right down in the valley. Sometimes the bright white Swans decorate the greenish water table; in luckier moments it is possible to see the Osprey catching fish on the lake. During migration time the lake can be full of waterfowl.

People have inhabited the shores of the lake since ancient times. The oldest investigated burial grounds derive from the beginning of the first millennium. The stones used to fix the fish nets found in these graves witness that the first settlers were attracted here by abundant fish. From the time of emperor Peter I on, the shores and waters were shared by two nations - Estonians and Russian old-believers.

The name of the lake 'Lahe' means a 'bay' and in fact it has been a bay of its big neighbour - Lake Peipsi. Now the sand, carried by the waves of Peipsi have separated the lakes, but the narrow Lahe stream keeps them connected, like a umbilical cord. The waves of Peipsi carry silt deposits, trying to cut off this cord.. Then local people have to deepen the mouth of the stream to keep the connection open. Because of this, the life cycle of the lake is still dependent on what goes on in Lake Peipsi.

The Eastern wind carries the water from Peipsi to Lahepera and the western wind pushes it back to Lake Peipsi. The larger lake also provides its little daughter with fish, which come to spawn at Lahepera Lake, but both old and young fish have to return to Peipsi, when the oxygen in Lahepera is depleted.

In the beginning of the last century fish were caught from Lahepera with nine dragnets, corresponding to the number of the farms that had fishing rights on the lake. The dragnets were big, both ropes about hundred meters long. Six or seven men dragged these nets and shared the catch. Raul Suits, a farmer from Kesklahe farmstead, remembers that when he returned from fishing in his

Rästas-roolind. ►
Great Reed Warbler.
Acrocephalus arundinaceus.

boyhood, the bottom of the boat was always covered with big pikes. He says that nowadays this sight is rare.

The collective farm of fishermen closed the mouth of Lahe stream with nets, catching tens of tons of fish each spring. Now it is prohibited to set the nets in the route of fish, migrating to its spawning areas. The dragnets no longer belong to the equipment of the fishermen, but nets and lines with hooks are allowed.

Raul Suits tells that the motorized boats disturb waterfowl. The ducks suffer also from the abundance of minks.

The ice usually covers Lake Lahepera a month earlier than on Peipsi. In spring the difference in the speed of melting ice is only a couple of weeks and Peipsi catches up with its daughter more quickly.

Põige Lahepera järvele

Leho Luigujõe

Lahepera järv lühema nimega Lahe järv asub vahetus Peipsi järve naabruses Kolkja ja Nina küla vahel, Naelavere ürgorus. Järv on olnud kunagi Peipsi laht, kuid on pikapeale suurjärve poolt kuhjatud künnisega eraldunud. Järve veetase on otseselt sõltuv Peipsi veetasemest ja võib kõikuda olenevalt aastast ja aastaaegadest kuni 2m. Lisaks saab järv vett ka Naelavere ojast, mille valgalaks on ümbruskonna kultuurmaastik. Järv on suhteliselt madal, keskmise sügavusega 2,4 m ning põhi on kaetud paksu mudakihi. Järve kaldad on suuremalt jaolt mudased. Järve loodeotsas asub ulatuslik õõtsik ning idakallast palistab mets.

Veetaimestik on väga rikkalik ning on levinud praktiliselt kogu järve ulatuses. Lopsakas kaldataimestikus domineerivad pilliroog, järvkaisel, ahtalehine-hundinui, jõgitakjas ning kalmus. Veealustest taimedest võib nimetada kaelus- ja kampenikeelt, kardheina ja tähkjat vesikuuske. Selline taimestikurikkus soodustab järve kinnikasvamist. Järve puhastamiseks on aastakümneid tagasi plaanitud ulatuslikku sapropeeli väljapumpamist mudakuivatusplatsidele. Plaani soikumisel on ümberkujundatud kaldaalad hakanud võsastuma.

Kiiresti soojeneva järvena on olnud Lahepera kaladele heaks koelmuks. Suvel leidub Lahepera järves ohtralt särge, haugi, nurgu, viidikat, ahvenat, kokre, säinast, rünti, linaskit, latikat, angerjat, lutsu, luukaritsat, vingerjat, harva isegi noort siiga. Hapnikusisaldus kõigub järves suurtes piirides: suvel hapnikuga üleküllastunud veest kaob talvel hapnik sageli täielikult ning see viib kõigile organismidele mürgise väävelvesiniku moodustumisele. Talvel tihti ummuksisse jäävas järves peab vastu tõenäoliselt üksnes vaid koger.

Järve lopsakale ja liigirikikale taimestikule ja kaladerohkusele vastavalt on ka linnustik rikkalik. Eriti atraktiivne on lindudele pesitsemiseks järve loodesopis asuv ligipääsmatu õõtsik. Aastaid on seda asustanud väikekajakad ja mustviired, nüüd uustulnukana ka kühmnokk-luik. Partidest pesitseb seal sinikael, luitsnökk, viupart, punapea-vart ning tuttvart. Oma elupaigaks on selle järveosa valinud ka roo-loorkull. Kuna järve kaldad on hakanud roostuma ja peale tungib ka pajustik, siis on saanud see hinnatavaks elupaigaks kõrkja-roolinnule ja roo-tsiitsitajale ning teistele põõsastikega seotud värvuliste. Järve ulatuslikumat rooala asustab hüüp ning rästas-roolind. Järve kirdeosa arvukad väikesed roosaared on elupaigaks tuttpüttidele, naerukaja-

katele ja laukudele. Metsalinde võib kohata idapoolsele jäävas metsas. Tähelepanuväärsematest sealsetest elanikest võib ehk märkida valgeselg-kirjurähni ja sõtkast. Järveäärseid kõrgeid puid kasutavad tihti istumiseks ja saagi varitsemiseks merikotkas ja kalakotkas.

Lahepera järv on ümbruskonna atraktiivsemad rändeaegseid peatuspaiku veelindudele. Suuremaid linnuparvi võib näha sügisel – septembrist novembrini. Sel ajal on järvel arvukaimad väikeluik, väikekoskel, tuttvart, punapea-vart, sõtkas ja tuttpütt. Aastatel, mil vesi järves on madal,

A glance at Lake Lahepera

Leho Luigujõe

peatuvad siin ka suured sinikael-, viu- ja piilpartide parved. Vahetevahel võib kohata ka suurtele järvedele ja merele omaseid liike - järvkauri, kormorani, merivarti ja auli.

Omamoodi vaatamisväärsuseks on Lahepera ja Peipsi vahelist kaldavallil kulgev värvuliste kevad- ja sügisränne. Sealset kitsast kaldavööndit kasutavad rändeteena sajad tuhanded linnud.

Järveäärseid põõsastikke ja metsa küllastavad metskits ja põder. Kogu järvel tegutseb mink, järve kirdeot-sas on sobivad elupaigad koprale.

Lake Lahepera or Lahe lies in the primeval valley of Naelavere, side by side with Lake Peipsi between the villages Kolkja and Nina. The name of the lake 'Lahe' means a 'bay' and in fact it has been a bay of its big neighbour Lake Peipsi. Now the deposits, carried by the waves, separate it. The water table on the lake is still dependent on the water level in Peipsi and can fluctuate depending on year and season within 2 meters. Lahepera Lake is additionally fed by Naelavere stream, draining the water from the surrounding cultural landscape. The lake is relatively shallow, with the average depth 2.4 m and its bottom is covered with a thick layer of mud. The shores of the lake are also predominantly muddy. The northwestern bank of the lake is marshy and forest covers the eastern shore.

◀ **Kühmnokk-luik.**
Mute Swan.
Cygnus olor.

▼ **Kollane vesikupp.**
European Yellow Pond-lily.
Nuphar lutea.

The aquatic vegetation is abundant and spread practically all over the lake. Common Reed, Bur-reed, Common Club-rush, Narrow-leaved Bullrush and Calamus make up the lush shore vegetation. Pondweeds, Hornworts and Water Milfoils dominate the underwater vegetation. The abundant vegetation facilitates overgrowth of the lake. Several decades ago, there were plans to clean up the bottom of the lake and to pump out mud, but the project was abandoned and the areas cleared for depositing the mud have overgrown with bushes.

The water of shallow Lake Lahepera warms up quickly in spring and is therefore an attractive spawning place for fish. In summer Roach, Pike, Bream and Silver Bream, Perch, Bleak, Goldfish, Golden Orfe, Bullhead, Tench, Eel, Eelpout, Stickel-

back, Mud Loach and rarely even the young Whitefish. The oxygen content in water fluctuates broadly: plenty in early summer, often totally depleted in winter, which leads to the formation of poisonous hydrogen sulphide. In wintertime, it is probably only the Goldfish, which can stand the conditions of oxygen depletion.

The lush vegetation and plentiful fish resources here - especially an unaccessible marsh at the north-western part of the lake - attract many bird species. Black Terns and Little Gulls have bred here for years; recently the Mute Swans have joined

them. This part of the shore is attractive also to Mallards, Shovelers, Wigeons, Pochards and Tufted Ducks and a breeding territory of the Marsh Harrier. The shores of the lake have grown into reeds and willows, which suit Sedge Warblers, Reed Buntings and some other passerines. Bitterns and Great Reed Warblers inhabit the biggest reed-beds of the lake. Small islets in northeastern part of the lake covered with reeds are suitable for breeding for the Great Crested Grebes, Black-headed Gulls and Coots. White-backed Woodpeckers and Goldeneyes breed in the forest east of the

lake. White-tailed Eagles and Ospreys often perch on the high trees on the lake shore.

Lahepera Lake is one of the most attractive resting places for the migrating waterfowl passing through the area. The biggest flocks stay here in autumn - from September to November. Most numerous among the birds resting in the lake are the Bewick's Swans, Smews, Tufted Ducks, Pochards, Goldeneyes and Crested Grebes. In years with low water, flocks of Mallards, Wigeons and Teals can be seen, and sometimes it is possible to see the birds of "big waters" like Black-throated Divers, Cormorants, Scaups and Long-tailed Ducks.

A noteworthy sight is also the migration of passerines along the narrow forest strip between the lakes Lahepera and Peipsi. Hundreds of thousands of birds use this corridor both during spring and autumn migration.

Elk and Roe Deer frequent the forest and bushes around the lake, beaver find suitable habitats in the northeastern part of the lake, and mink patrols the entire area.

◀ Tuttpütt.
Great Crested Grebe.
Podiceps cristatus.